

«Ydstebøhavn – levende sentrum med sjel»

Temaplan stedsutvikling 2018 – 2030



Utkast til formannskapet
20.11.2018

Innhold

1. INNLEDNING.....	4
1.1 Geografisk avgrensning.....	4
1.2 Rogfast – et tidsskifte.....	4
1.3 Kort om planprosessen.....	5
2. FAGLIGE PLANFORUTSETNINGER.....	6
2.1 Hva gjør et sted attraktivt?	6
2.2 Attraktivitetspyramiden.....	6
2.3 Bolyst og bomiljø som hovedfokus.....	7
3. «YDSTEBØHAVN – LEVENDE SENTRUM MED SJEL»	8
3.1 Visjon og mål	9
3.2 Temaplanens oppbygning.....	9
4. NATUR OG HISTORIE, IDENTITET OG KULTUR	10
4.1 Ståsted	10
5. BOLYST OG BOMILJØ, MØTEPLASSER OG INFRASTRUKTUR.....	12
5.1 Ståsted	12
5.2 Innspill og diskusjonstema	13
6. SENTRUM MED ARBEIDSPLASSER OG BESØK	14
6.1 Ståsted	14
6.2 Innspill og diskusjonstema	15
7. PRIORITERTE TILTAK.....	16
7.1 Opprettholde hensynssone bevaring.....	16
7.2 Utbedring og opprusting av Gamlekaien.....	16
7.3 Kultursentrum Grønningen.....	17
7.4 Aktiviteter uten åpningstid	17
a. Minnesmerke.....	17
b. Tursti moloen vest.....	18
c. Beplantnings- og belyningsplan.....	18
d. P-plasser og park/møteplass	18
e. Skilting og turistinformasjon.....	18
f. Kunst i det offentlige rom.....	19
g. Et mer lunt torg?.....	19
7.5 Gamlebutikken og biblioteket	19
7.6 Parkering og trafikkregulering ved kommunehuset - «inngangen» til Ydstebøhavn	19
8. OPPFØLGING, UTFORDRINGER OG MULIGHETER	21
8.1 Oppfølging.....	21

8.2 Utfordringer og muligheter.....	21
-------------------------------------	----

1. INNLEDNING

Hvordan kan idylliske Ydstebøhavn bli en enda mer levende og attraktiv kystidyll fram mot 2030? Hva bør vi prioritere, og hvilke grep bør vi ta for å videreutvikle og foredle stedets særpreget og kvaliteter?

Slike nøkkelspørsmål har vært styrende for arbeidet med denne temaplanen, som drøfter status og utfordringer og foreslår mål, strategier og tiltak for utvikling av området i og rundt Ydstebøhavn. Planen har i utgangspunktet et tidsperspektiv på tolv år, men gir også langsiktige føringer som går utover 2030.

Temaplanarbeidet inngår i kommunens omfattende prosess med rullering av kommuneplanen. Kommuneplanens samfunnsdel er hovedverktøyet i Kvitsøys helhetlige planlegging, med hjemmel i plan- og bygningslovens formål om å «fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og fremtidige generasjoner».

Regjeringen slår fast at kommuner som vil ta sin samfunnsutviklerrolle på alvor, bør tenke langsiktig og ta grep for å utvikle attraktive lokale sentra/tettsteder. Planarbeid som handler om folks lokalsamfunn og hverdag, engasjerer bredt og gir den enkelte kommune muligheter til å spille på lag med innbyggere og lokalt næringsliv.

På folkemøtene som ble gjennomført ved oppstarten av kommuneplanprosessen i Kvitsøy, bekreftet innbyggerne sitt engasjement og interesse for å videreutvikle området i og rundt Ydstebøhavn. Selv om enkelte kanskje kan mene det er litt fremmed å snakke om kommunens sentrum på vesle Kvitsøy, var budskapet fra flertallet av de fremmøtte tydelig: «Vi er stolte av vårt sentrum Ydstebøhavn. Her, men gjerne også andre plasser på øya, skal vi utvikle møteplasser og aktivitet, men også arbeide for at vi har lys i vinduene, året rundt. Vi vil jobbe for å finne løsningene som best kan realisere denne målsettingen.»

1.1 Geografisk avgrensning

Temaplanen har formelt status som delplan til kommuneplanen. Geografisk omfatter planen primært aksene fra Melinggården til Grøningen. Men også høydedraget rundt Kvitsøy fyr og Trafikkstasjonen er tatt med som en del av planområdet.

Korte avstander mellom de ulike delene av Kvitsøy er en viktig planforutsetning. Arealene ved kommunehuset, skolen, barnehagen og Aktivitetshallen ligger for eksempel utenfor temaplanområdet, men det er likevel kun gangavstand ned til selve havna. Den fremtidige utviklingen av Ydstebøhavn vil påvirke hele Kvitsøysamfunnet, på samme måte som det som skjer i andre deler av kommunen vil innvirke på det vi her omtaler som kommunens sentrum.

1.2 Rogfast – et tidsskifte

Den forestående fastlandsforbindelsen setter all fremtidig samfunnsplanlegging i kommunen i et historisk lys. Den nye kommunikasjonsveien som etter framdriftsplanen skal stå ferdig midt på 2020-tallet, vil bety et avgjørende tidsskifte med store forandringer for Kvitsøy både som kommune og samfunn.

Rogfast gjør det spesielt viktig å ivareta helheten i kommuneplanarbeidet totalt sett og se et

mangfold av utfordringer i sammenheng. I tillegg til temaplan for Ydstebøhavn utarbeides det derfor i tilknytning til den overordnede kommuneplanen del-/temaplaner som omhandler oppvekst/levekår, helse/omsorg, næringsutvikling, samferdsel og utredning av spørsmål knyttet til fritidsboliger og boplikt. Samsvar mellom kommuneplanens samfunnsdel og de ulike temaplanene, og temaplanene innbyrdes, er en forutsetning for å lykkes godt med å omsette planer til praksis.

1.3 Kort om planprosessen

Kvitsøy legger vekt på å mobilisere innbyggerne og oppnå aktiv og bred medvirkning i hele kommuneplanprosessen. Denne temaplanens formål er å bidra til at Ydstebøhavn fram mot 2030 skal bli enda mer attraktiv, levende og trivelig for de som bor i kommunen, men også for næringsdrivende, gjester og andre besøkende. Det gjør det spesielt viktig med lokal mobilisering og dialog for å få innspill og ideer fra flest mulig av de som berøres.

Tidlig i temaplanprosessen ble det opprettet en egen arbeidsgruppe med representanter fra beboere, næringsliv og politikere. Gruppen har fulgt, drøftet og påvirket arbeidet med planen underveis. Beboere og andre interessenter har hatt muligheter for å komme til orde og delta i diskusjoner om Kvitsøys fremtid i to folkemøter om kommuneplanen. Et foreløpig temaplanutkast er blitt presentert i åpent folkemøte.

Utover den lokale mobiliseringen har aktuelle utfordringer og spørsmål også vært tatt opp med Rogaland fylkeskommune og andre eksterne faglige aktører.

I tillegg til skriftlige oppsummeringer fra de lokale medvirkningsprosessene, samt kontakt med eksterne ressurspersoner, er det i temaplanprosessen hentet kunnskap og idetilfang fra blant annet følgende skriftlige kilder:

- Stedsanalyse for Ydstebøhavn 2002
- Rapport Kultursentrum Grøningen 2015
- Gatebruksplan for Ydstebøhavn 2015
- Ti-punktsmodell for stedsutvikling/lokalt utviklingsarbeid, Distriktssenteret
- Forskningsprosjekt/-program om stedsattraktivitet, Telemarksforskning
- Notat om kunnskap om stedsutvikling, Nordlandsforskning
- Rapport om stedsutviklingsprosjekt i Eid kommune, Asplan Viak
- Kunnskap for stadutvikling. Utviklingsrelevante norske bidrag i perioden 1999 – 2009, Dag Jørund Lønning og Håvard Teigen.

2. FAGLIGE PLANFORUTSETNINGER

Målet med et stedsutviklingsprosjekt er å planlegge og gjennomføre tiltak for å gjøre et geografisk sted bedre for de som bruker og/eller har interesser knyttet til stedet. De fastboende er de viktigste brukerne. Men også hyttefolk og andre gjester, næringsdrivende og folk som av andre grunner er innom på besøk, ofte eller sjelden, er å anse som interessenter.

Formålet med temaplanen for fremtidig sentrumsutvikling i Kvitsøy kan defineres slik:

Temaplanen skal legge et best mulig grunnlag for prioritering og iverksetting av konkrete tiltak som påvirker eller endrer sosiale, kulturelle og/eller fysiske forutsetninger for fremtidig utvikling i og rundt Ydstebøhavn. Hensikten er å foredle stedets unike kvaliteter slik at det oppleves som et stadig mer attraktivt og levende sentrum både for folk på Kvitsøy og for andre bruker-/interessegrupper.

2.1 Hva gjør et sted attraktivt?

Arbeid med stedsutvikling hadde tidligere ofte sitt hovedfokus på fysisk planlegging, bygg, gatestruktur etc. Dette er fortsatt viktige spørsmål i sentrumsplanarbeid. I løpet av de siste tiårene er imidlertid tema som kulturell tradisjon, kulturarv, identitet og sosiale møteplasser blitt stadig viktigere. Årsaken er en erkjennelse av at steder primært er til for folk, og at den humane kapitalen er aller viktigst i all samfunnsplanlegging.

I relevant forsknings- og utviklingsarbeid trekkes følgende forhold oftest fram som nøkkelfaktorer for å forstå hva attraktivitet aller mest handler om:

- Et godt sted å bo for alle i alle aldre, med tilfredsstillende opplevelsesmuligheter i hverdagen og ved større anledninger.
- Identitet, stolthet og tilhørighet.
- Muligheter til et meningsfullt arbeid.
- Lokale ressurser - naturgitte og kulturhistoriske.
- Hvordan man samhandler til hverdags og fest, ikke minst dugnadsånd og ildsjelkultur.
- Hvordan man tar vare på og utvikler alle deler av den lokale kulturen og organiserer og lager nettverk som stimulerer til aktivitetsmangfold.
- Hvordan man planlegger og designer det fysiske miljøet.

2.2 Attraktivitetspyramiden

I arbeidet med temaplanen har Telemarksforsknings «attraktivitetspyramide» blitt brukt som ett av flere utgangspunkt og arbeidsverktøy for analyse og diskusjon. Kjernen i denne faglige modellen er tre begreper/faktorer som ifølge forskerne er avgjørende for hvor attraktive steder oppleves av folk.

a. Bosettingsattraktivitet

Nøkkelfaktorer for steders attraktivitet for bosetting er bomiljø, fysiske omgivelser, sosiale og kulturelle forhold, tilgang til basistjenester folk etterspør og arbeid i relativt kort avstand til hvor man bor. Gode vilkår for pendling mellom arbeid og bosted øker mulighetene for å trekke til seg innbyggere uten at det nødvendigvis finnes mange lokale

arbeidsplasser. Attraktivitet som bosted kan også gi positiv effekt for det lokale næringslivet, fordi det kan gjøre det lettere å rekruttere kompetent arbeidskraft.

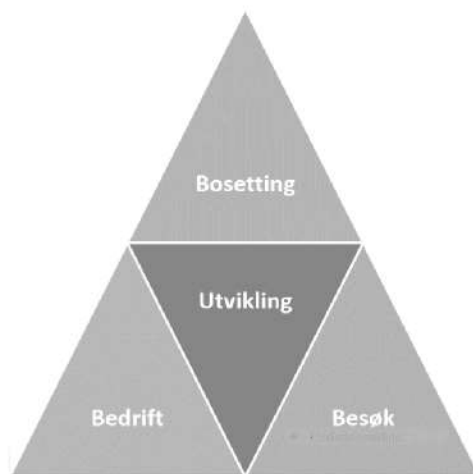
b. Bedriftsattraktivitet

Attraktivitet for næringsvirksomhet/bedrifter er først og fremst avhengig av naturgitte og ressursmessige forutsetninger for produksjon av varer og tjenester som kan selges i et større marked. Bedriftsattraktivitet er en historisk forklaring til mange steders vekst. Nøkkelfaktorer kan være vareproduksjon basert på landbruk og fiske eller industriproduksjon der det finnes nærhet til råvarer, mineralforekomster, fossefall, gunstige havneforhold etc. Den teknologiske utviklingen åpner i stadig større grad for at også ulike typer tjenester kan omsettes i markedet, noe som blant annet kan gjøre arbeid mindre avhengig av geografisk lokalisering.

c. Besøksattraktivitet

Steder som byr på kvaliteter og opplevelser som folk etterspør, har også potensial for å skåre høyt på besøksattraktivitet. Naturgitte og kulturelle faktorer spiller en viktig rolle når folk er på jakt etter et sted å bygge hytte, mål for dagsturer eller ferie-/reisemål. Høy besøksattraktivitet kan også gi positive ringvirkninger i form av næringsaktivitet med arbeidsplasser innen bransjer som overnatting, servering og handel. I de siste årene har besøksnæringer som kultur, aktiviteter og underholdning vokst raskt.

Telemarksforskning konkluderer med at det er kombinasjonen av de tre attraktivitetsdimensjonene som bestemmer graden av vekst og positiv stedsutvikling. Steder som skårer høyt på alle de tre aksene, har de beste mulighetene for bærekraftig utvikling og vekst.



Attraktivitetspyramiden

2.3 Bolyst og bomiljø som hovedfokus

Kvitsøys unike kvaliteter og det nye «mulighetsvinduet» som åpner seg med Rogfast, vil gi Kvitsøy fortrinn som kan gjøre en positiv forskjell både for bosetting, næring og besøk. Et overordnet mål for videreutvikling av Ydstebøhavn skal være å bidra til det.

Temaplanen vektet bosettingsattraktivitet tyngst og gir det forrang fremfor bedrifts- og besøksattraktivitet. Planens hovedmål er å styrke bolysten og gjøre Ydstebøhavn til et stadig

mer attraktivt bomiljø. Uten lys i vinduene vil sentrum være «dødt» store deler av året. Tiltak som kan skape økt aktivitet og trivsel for de fastboende, foreslås derfor prioritert høyest. Samtidig vil mål og tiltak som kan bidra til å gjøre Ydstebøhavn mer levende og positivt for innbyggerne, også sannsynligvis skape positive synergieffekter med tanke på både bedrifts- og besøksattraktivitet.

3. «YDSTEBØHAVN – LEVENDE SENTRUM MED SJEL»

Kvitsøybuen har et brennende engasjement for sitt eget lokalsamfunn. De cirka 550 innbyggerne, med smått og stort, er stolte av Kvitsøy og har sterk tro på kystsamfunnets fremtid og bærekraft. Kommuneplanens overordnede visjon setter Kvitsøy som bærekraftig og levende kystsamfunn i sentrum:

«Kvitsøys særpreg og kvaliteter som bærekraftig og levende kystsamfunn skal bevares, og samfunnsutviklingen i fremtiden skal skje med sterk grad av lokal styring og medvirkning. Derfor må Kvitsøy være en egen kommune.»

I oppsummeringen fra kommuneplandiskusjonen om Kvitsøys utfordringer og muligheter fram mot 2030 uttrykker innbyggerne sine ambisjoner blant annet slik:

«Vi er landets minste kommune, men vi har mye å tilby!

Vi er ambisiøse og opptatt av å stå rustet til fremtiden og ta på alvor utfordringene som fastlandsforbindelsen Rogfast medfører, med selvbevissthet og vilje til å håndtere utfordringene og utnytte mulighetene. Vår strategi er å møte den nye tid med vilje og evne til kreativitet og innovasjon samtidig som vi bevarer Øynås identitet.»

Det store flertallet av befolkningen er ikke i tvil om at de høye målene fortsatt best kan oppnås gjennom en god kombinasjon av folkelig engasjement, dugnadsånd og lokal politisk styring. Derfor har øyfolket fram til nå sagt et nei til kommunesammenslåing.

I arbeidet med å planlegge for et historisk tidsskifte etter Rogfast og samtidig bevare Kvitsøys identitet er fremtidig utvikling av Ydstebøhavn viktig. Folk har klare ønsker om vitalisering og fornyelse av en av de mest unike og sjarmerende kystidyllene på hele Sørvestlandet. På folkemøtene kom dette til uttrykk blant annet gjennom følgende stikkord:

- Unik og sjarmerende kystidyll.
- Et sted som markerer lokal identitet og forteller Kvitsøys historie.
- Bomiljø med trivsel og lys i vinduene året rundt.
- Sosiale møteplasser og kulturaktiviteter.
- Fokus på byggeskikk og estetikk.
- Trafikkvennlige sentrumsløsninger.
- Attraktivt besøksmål for turister og andre gjester.
- Tilrettelegging for handel, service og annen naturlig og stedbasert næringsaktivitet.

3.1 Visjon og mål

Temaplanen for fremtidig utvikling av Ydstebøhavn er ett av flere planverktøy som skal bidra til å oppfylle visjonen om å bevare og styrke Kvitsøys særpreg og kvaliteter som bærekraftig og levende kystsamfunn. Selve utgangspunktet for planarbeidet har vært følgende spørsmål: *Hva og hvordan vil vi egentlig at Ydstebøhavn skal være i fremtiden?*

I lys av en bred målanalyse foreslår planen en kortfattet visjon og tre mål for arbeidet med å viderefordre sentrumsområdet i og rundt Ydstebøhavn:

VISJON: *«Ydstebøhavn – levende sentrum med sjel»*

MÅL: De tre foreslåtte målene er inspirert av og knyttet opp mot den omtalte attraktivitetspyramiden. For å tydeliggjøre at bosetting har prioritet foran de to andre attraktivitetsbegrepene, foreslås bolyst og bomiljø som hovedmål og tilrettelegging for næring og besøk som delmål:

Hovedmål:

Ydstebøhavn skal være etterspurt som boområde og ha høy bolyst, trivsel og sosiale og kulturelle møteplasser.

Delmål:

Ydstebøhavn skal ha næring og arbeidsplasser som bidrar til å skape liv og aktivitet i og rundt sentrum.

Ydstebøhavn skal ha servicetilbud og andre fasiliteter som bidrar til å styrke Kvitsøys omdømme blant gjester og turister.

3.2 Temaplanens oppbygning

Innledningsvis beskriver temaplanen relativt kortfattet hva Kvitsøy generelt og Ydstebøhavn spesielt har å by på av unike kvaliteter som kan øke Kvitsøys attraktivitet i en tid med nye samfunnsbetingelser og kommunikasjoner. Planen løfter videre fram utfordringer som vil påvirke utviklingsarbeidet. Beskrivelse, diskusjon og forslag til hva visjon og hovedmål skal bety i praksis, og hvilke grep som bør tas for å utvikle Ydstebøhavn slik vi ønsker det, knyttes opp mot tre satsingsområder som samsvarer med hovedmål og delmål:

- Bolyst og bomiljø, møteplasser og infrastruktur
- Sentrum med næring/arbeidsplasser
- Ydstebøhavn som besøksmål

Alle konkrete forslag til prioriterte tiltak er samlet i et eget kapittel 7 i planen.

4. NATUR OG HISTORIE, IDENTITET OG KULTUR

Utvikling av et steds særtrekk og identitet påvirkes av natur og landskap, geografi og klima, historie og kultur - samt forhold som i stor grad bestemmes av lokale, nasjonale og globale forutsetninger og trender. Stedsutvikling er dynamiske prosesser hvor behov og ønsker hos folk som bor på stedet eller driver næring der, har aller størst vekt.

Det er mer enn noe annet havet, naturkreftene og landskapet som har formet Kvitsøy og gitt Kvitsøy identitet. Naturen, været og vinden har gjennom generasjoner preget øyfolkets hverdag og bevissthet og er blitt en del av kystsamfunnets «sjel». Her ligger selve fundamentet for at Kvitsøy er et spennende og attraktivt lokalsamfunn for både fastboende, næringsaktører, gjester og mer sporadisk besøkende. Slik vil det bli også etter at fastlandsforbindelsen ferdigstilles i løpet av det neste tiåret.

Kvitsøy har sine røtter langt tilbake i tid. Arkeologiske funn indikerer at det kan ha vært folk på øyene 7-8000 år tilbake, og det har i alle fall vært bosetting her i jernalderen og vikingtiden. Kystsamfunnets spesielle fortrinn var rike fisk- og fangstmuligheter, en strategisk gunstig posisjon for å kontrollere skipsleia og lune havner både for landfall og transitt. Ifølge Asplan Viaks stedsanalyse (2002) er det naturlig å tenke at de første bosetterne på Kvitsøy kom i land i Ydstebøhavn:

«Det ble funnet en havn som gav vern mot havets krefter og været samtidig som det var kort veg ut på havet. Det var naturlig å etablere seg på innsiden av høydedraget som har vært siktepunkt for sjøfarende og utsiktspunkt for de som ventet hjemme. Mylderet av holmer og mindre øyer like sør for Ydstebøhavn har gitt rike fiske- og fangstmuligheter gjennom generasjoner samt grunnlag for oppdrett av hummer i spesielle hummerparker.»

4.1 Ståsted

Over hele Kvitsøy finnes spor etter gammel kystkultur. Kombinasjonen av landskap, kulturminner, naust, hus og tradisjoner representerer verdifulle kilder til kunnskap, opplevelser og rekreasjon og bidrar til lokal utvikling, folkelig engasjement og identitetsbygging.

Kvitsøybuen selv fremhever nettopp slike kvaliteter som kystsamfunnets fremste merkevare: *«Vi er et levende, bærekraftig og miljøbevisst samfunn med unik kystnatur, fantastisk kulturlandskap, vekslning mellom stille og storm. Kvitsøy er rik på interessant historie med mange kulturminner og en vakker bebyggelse.»*

Ydstebøhavn står sentralt som lokal identitetsmarkør. Gjennom sin beliggenhet, sine fysiske omgivelser og sitt kulturelle særpreg gir stedet både fastboende og gjester innblikk i Kvitsøysamfunnets historie og funksjon. Blant de kvaliteter som gjør området unikt med tanke på både bosetting, næring og besøk trekkes følgende oftest fram:

- Havneområdet er en idyll med sjøhus, naust og verneverdige hvitmalt bolighus trukket noe tilbake fra strandlinjen. Arkitekturen i den delen av bebyggelsen som er avsatt som «Hensynssone bevaring», varierer fra klassisk stil på 1800-tallet til funksjonalistisk stil fra perioden før og etter verdenskrigen 1940-45.

- Signalbyggene Kvitsøy fyr og Trafikksentralen på høydedraget vest for havneområdet formidler viktige deler av Kvitsøys historie som landemerke og vaktpost ytterst mot Nordsjøen.
- Kaien har alltid vært knutepunkt og samlingssted for folk fra hele øya. Den forteller sine historier om rutebåtens tidsalder og fiskerienes storhetstid da fiskeskøyene lå tett i tett og fylte havna. Gamlekaien, som ble bygget i 1920, fungerer i dag som gjestebrygge med toaletter og rastebenker for båtturister og sommergjester.
- Hummermuseet er «hjertet» i kultursenteret på Grøningen. Museet formidler kystkulturhistorie med hummerfiske som spesielt fokusområde og gir de besøkende levende innblikk i hverdagsliv og tradisjoner relatert til båt og fiske. Kultursenteret byr også på spennende kunnskap om matkultur basert på fisk og skalldyr og er en forskningsbasert kunnskapsbase med betydning for oppdrett og eksport av hummer.
- I Ydstebøhavns nærområde finnes unike tur- og rekreasjonsmuligheter som Turstien Vest langs skjær og gamle bunkerser fra Håland til fyret og i friområdet på Grøningen med både badestrand, grill og toalett.
- Kommunens bibliotek er lokalisert i den gamle fyrboligen i Ydstebøhavn, i tilknytning til Kombisenteret. Fyrhusloftet i etasjen over, som leies ut til arrangementer og private, er tatt vare på med gamle møbler og innredning fra hjem i Kvitsøy.
- Bilder av den kjente marinemaleren Lauritz Haaland finnes både i offentlige bygninger og i mange hjem på Kvitsøy. Det ærverdige Haalandhuset midt i Ydstebøhavn er i dag i privat eie. Den produktive maleren som ble født på øya i 1855, hentet de fleste motivene fra det hjemlige kystlandskapet og hadde et meget nært forhold til havet i alle dets skiftende belysninger, samt til skipsfart og hummer-, makrell- og sildefisket. Lauritz Haaland er derfor med sine verk blitt en viktig markør av Kvitsøys kulturhistorie og kysttradisjoner.

5. BOLYST OG BOMILJØ, MØTEPLASSER OG INFRASTRUKTUR

Ydstebøhavn skal være etterspurt som boområde og ha høy bolyst, trivsel og sosiale og kulturelle møteplasser.

Vakker natur, estetikk, arkitektur og kultur er ikke nok til å gjøre steder levende og attraktive som bosted. Levende steder er avhengige av lys i vinduene og aktivitet som vitner om bolyst og trivsel, tilhørighet og identitet. Boligplanlegging med fokus på tilrettelegging av trygge og trivelige bomiljø og god infrastruktur er en suksessfaktor i målrettet arbeid for å utvikle levende sentrum i både små landkommuner og store bykommuner.

Ifølge forskning finner vi de mest attraktive bomiljøene hvor man har en variert sammensetning av beboere i alle livsfaser og med forskjellig bakgrunn og familiesituasjon. Nøkkelfaktorer som er viktige i all planlegging for å skape bolyst og trygge og gode bomiljø er effektiv og bærekraftig arealbruk, bruker- og miljøvennlige transportløsninger, sosiale og kulturelle møteplasser og tilrettelegging av fysiske omgivelser og nærmiljø som gir den enkelte mulighet for meningsfull aktivitet og gode levekår.

5.1 Ståsted

Folketallsutviklingen i Kvitsøy har over tid vært preget av stabilitet, med mindre svingninger fra år til år. Den fremtidige folketallsutviklingen vil ikke minst bestemmes av svaret på slike nøkkelspørsmål:

Hva vil Rogfast bety for bosettingsattraktiviteten i Kvitsøy? Hvorvidt vil fastlandsforbindelse utgjøre en positiv forskjell og skape økt tilstrømning og folkevekst i kystkommunen?

Gjeldende kommuneplan har tatt høyde for en betydelig folkevekst - fra dagens ca. 550 til ca. 700 innbyggere. Hvorvidt dette er et realistisk mål, vil avhenge både av kommunal planlegging og gjennomføringskraft, arbeidsplassutviklingen i regionen og etterspørsel i boligmarkedet.

Kvitsøys innbyggere er spredt over flere deler av øya. For å stimulere folkeveksten i området rundt Ydstebøhavn er det regulert for et betydelig antall nye boenheter på Melinggården.

Kvitsøys kvaliteter og fortrinn som bosted vil appellere sterkest til folk som ønsker å bo landlig, være en del av et lite og oversiktlig lokalsamfunn og samtidig ha nærhet til by og et relativt stort og variert arbeidsmarked. Flere forhold gir grunn til å ha nøkterne forventninger om at fastlandsforbindelse i løpet av det kommende tiåret vil kunne gi betydelig økt interesse for å bosette seg her ute i havgapet.

Innbyggerne omtaler som nevnt Kvitsøy som et levende, bærekraftig og miljøbevisst lokalsamfunn og trekker spesielt fram kystnaturen, kulturlandskapet og den fascinerende vekslingen mellom stille og storm. Når det snakkes om bosettingsattraktivitet, nevnes i tillegg oftest slike faktorer:

- Sterkt folkelig engasjement, dugnadsånd og et bredt tilbud av fritidsaktiviteter. Kvitsøy har blant annet mer enn 30 lokale lag- og foreninger.
- Et kommunalt tjenestetilbud og -kvalitet som vurderes til å være fullt på høyde med det andre kommune tilbyr sine innbyggere.
- En fellesskapskultur preget av ønske og vilje til å «se» hverandre og snakke hverandre og lokalsamfunnet opp og fram. Kvitsøy er et «Vi» - et samfunn preget av åpenhet og respekt og der både innfødte og innflyttede, nordmenn og utlendinger hører med.
- En kommune der vi opplever oss trygge uansett hvor vi ferdes. Slik vil vi planlegge for at det skal fortsette også etter åpningen av veiforbindelse til fastlandet.
- Tilgjengelige arealer med potensial for folkevekst, samt lokal vilje til å gjøre nødvendige grep og prioriteringer for å nå kommuneplanens vekstambisjoner.

5.2 Innspill og diskusjonstema

I samtaler om Ydstebøhavns fremtid som attraktivt sted å bo nevnes mange utfordringer og ønsker. Stikkordene under viser bredden av tema og problemstillinger som innbyggere og arbeidsgruppa i planprosessen har løftet inn i diskusjonen om hva man bør se nærmere på og ta tak i for å oppnå temaplanens hovedmål om bolyst og bomiljø:

- Et fremtidig levende sentrum trenger trafikkregulerende tiltak.
- Vi ønsker at «det normala livet» og naboskapet kan kjennetegnes av mer lys og liv i flere hus i Ydstebøhavn året rundt og ved husene året rundt.
- Parkeringsmulighetene for fastboende i og rundt sentrum bør forbedres.
- Vi ønsker en helhetlig sentrumsutvikling med velholdt bygningsmasse.
- Mangfold bør være et prioritert mål ved rekruttering av nye innbyggere (alder og bakgrunn).
- Sosiale og kulturelle møteplasser og flere lekeområder er viktig for å vitalisere Ydstebøhavn.
- Både innbyggere og besøkende ønsker restaurant/spisested i sentrumsområdet, i det minste sesongbasert.
- Gamlebutikken kan og bør utnyttes til næringsformål eller offentlige tilbud, for eksempel lokale for bibliotek/bokkafe.
- Planleggingen bør sikre flest mulig åpne plasser med utsyn til sjøen.
- Kultursenteret på Grøningen/Hummermuseet bør videreutvikles med flere tilbud og utvidet tilgjengelighet (åpningstider).
- Det er ønskelig med mer «liv og røre» i havna og på sjøen større deler av året. Gamlekaien bør rustes opp og utnyttes bedre som møteplass og servicefunksjoner/utsalg.
- Sentrum kan og bør «forskjønnnes» ved hjelp av belynings- og beplantningstiltak.

6. SENTRUM MED ARBEIDSPLASSER OG BESØK

Ydstebøhavn skal ha næring og arbeidsplasser som bidrar til å skape liv og aktivitet i og rundt sentrum.

Ydstebøhavn skal ha servicetilbud og andre fasiliteter som bidrar til å styrke Kvitsøys omdømme blant gjester og turister.

Dette kapitlet omhandler temaene *bedriftsattraktivitet* og *besøksattraktivitet*. Lokale arbeidsplasser, hyttefolk og båtturister, reiselivsaktivitet og dagsbesøk er faktorer som bidrar til å skape mer liv og aktivitet i sentrumsidyllen på Kvitsøy.

«Den blågrønne åkeren», havet og jorda, har opp gjennom tidene vært Kvitsøybuens viktigste arbeidsplass. I tråd med den generelle samfunnsutviklingen har imidlertid landbruk og fiskeri de siste tiårene fått gradvis mindre betydning for sysselsettingen på øya. I dag arbeider de fleste innbyggerne innen industri og servicenæringer. I følge SSB-statistikk fra 2016 hadde litt over halvparten av Kvitsøys sysselsatte innbyggere, 142 av 263 arbeidstakere, arbeidsplassen sin lokalt. 121 pendlet ut av kommunen, mens et sted mellom 50-60 personer pendlet inn til øya.

6.1 Ståsted

I en tid med økt fokus på fremtidens blågrønne næringspotensial har Kvitsøy et strategisk unikt utgangspunkt. En lokal havbruksplan for Kvitsøy (2013) fastslår at grunne farvann rundt øya er velegnet for hummer- og skjellproduksjon, og at de dypere sundene kan egne seg for lakseoppdrett. Skjærgården og sjøområdene rundt Kvitsøy har alltid vært oppvekstområde for hummer, og forskning på hummer har pågått på øya i mer enn hundre år. Kvitsøyhummer og Kvitsøy-lam er allerede anerkjente merkevarer innen matnæringen.

Det er i 2018 under etablering ny sjøbasert næringsvirksomhet i området på Grøningen. De få arbeidsplassene som ellers er lokalisert i og rundt Ydstebøhavn, er kommunens institusjonsbaserte eldreomsorg i Kombisenteret, biblioteket i tilknytning til senteret og den nye Coop-butikken med post i Melinggården. I tillegg finnes en frisør og i deler av året et lite galleri. Trafikksentralen har 25-30 arbeidsplasser.

Kvitsøy har ikke på samme måte som mange andre små kystsamfunn valgt å satse stort på turisme/reiseliv. Den unike beliggenheten med natur og kulturelle severdigheter har like fullt gjort Kvitsøy til et stadig mer ettertraktet besøksmål både for folk i regionen og turister på gjennomreise. Kvitsøy Maritime senter på Vollsøy tilbyr overnatting i 15-20 rorbuer/leiligheter og har tilrettelagt for bobilturisme. I sommersesongen har gjestehavna i Ydstebøhavn stor pågang av båtturister, og antall dagsbesøkende til fots eller på sykkel er sterkt økende.

6.2 Innspill og diskusjonstema

Landskap og infrastruktur i og rundt Ydstebøhavn tilsier at arbeidsplasser lokalisert i sentrumsområdet først og fremst må ha sin forankring i de blågrønne næringene, handel og service, kulturbasert reiseliv og offentlige tjenester. Mer typisk industrirettet næringsvirksomhet må lokaliseres andre steder i kommunen.

I diskusjonene underveis i temaplanarbeidet har det vært bred enighet om at blågrønn tenkning fortsatt må stå i en særstilling fordi det bekrefter kulturlandskapet og Kvitsøys historie og egenart. Sentrumsnære arbeidsplasser innen handel/service og reiseliv må i størst mulig grad tilpasses en helhetlig stedsutviklingsstrategi der formålet er å støtte opp under og styrke grunnlaget for bosetting, bomiljø og behov/etterspørsel som følge av besøksaktivitet og turisme.

Samtalene om status og utfordringer for Ydstebøhavns potensial som arbeidsplass og sted for næring, samt besøks- og reiselivsmål, har gitt utgangspunkt for spennende og spenningsfylte diskusjoner. Kulepunktene under viser bredden av problemstillinger og synspunkt som har blitt satt på agendaen:

- Vi ønsker mer næringsvirksomhet og flere arbeidsplasser lokalisert til Ydstebøhavn, men aktiviteten må passe inn i sentrumbildet og bidra til å forsterke stedets kvaliteter og idyll.
- Hummermuseet bør ha et utviklingspotensial for næringsrettet aktivitet, for eksempel sesongbasert restaurantdrift.
- For å legge bedre til rette for den store båtinnrykket i sommersesongen bør utbedring av servicefunksjonene i gjestehavna på Gamlekaaien ha høy prioritet.
- Kommunen bør ta en mer offensiv rolle og gå i dialog med private for å prøve å få aktivitet inn i lokaler i Ydstebøhavn som står tomme og ubenyttede.
- Fremtidsrettet satsing på turisme og reiseliv, for eksempel eventuell hotelletablering, må skje ut fra et overordnet mål om å sikre en utvikling som er bærekraftig og som vil bevare Ydstebøhavns egenart og særtrekk.
- Som del av den videre utviklingen av sentrum bør det legges til rette for en helhetlig satsing på skilting og informasjon som kan vise fram hva vi har å by på og fortelle Kvitsøys historie, herunder turstinettet med utgangspunkt i Ydstebøhavn.
- For at gjester og turister skal dra nytte av nærheten til severdigheter og attraksjoner over hele Kvitsøy bør det etableres gode muligheter for utleie av sykkel og kano/kajakk.
- Kvitsøys kulturelle profil bør gjøres enda mer synlig, blant annet gjennom utstillinger i galleri og kunst i «gatebildet», spesielt Lauritz Haalands marine bilder.

7. PRIORITERTE TILTAK

Hvordan kan idylliske Ydstebøhavn bli en enda mer levende og attraktiv kystidyll fram mot 2030? Hva bør vi prioritere, og hvilke grep bør vi ta for å videreutvikle og foredle stedets særpreget og kvaliteter?

Nøkkelspørsmålene som er stilt innledningsvis i temaplanen, har stått i sentrum gjennom hele planprosessen. Med utgangspunkt i forslag til visjon, hovedmål og delmål har arbeidsgruppa og administrasjonen diskutert status og utfordringer og vurdert synspunkter fra folkemøter og andre aktører som har levert innspill og ideer.

I dette kapitlet sammenfattes diskusjonen i form av forslag til fem prioriterte satsingsområder med konkrete tiltak som kan bidra til at Ydstebøhavn i stadig større grad utvikles som «et levende sentrum med sjel». Målet er å gjøre Kvitsøys «perle» til et enda mer ettertraktet sted å bo, med næringsaktivitet som passer i en slik unik kystidyll og som attraktivt besøksmål for mange.

Det vil aldri være enkeltstående tiltak som avgjør hvor langt man lykkes i arbeidet for å oppfylle visjon og mål. De tiltakene som foreslås prioritert i dette kapitlet, må derfor vurderes i sammenheng og som en helhet. Intensjonen er å gjøre grep som samlet sett forsterker og binder sammen et unikt sentrumsområde fra Melinggården til Grøningen, styrker Ydstebøhavn som sted og fremmer hverdagsliv og trivsel, aktivitet og besøk på en god måte.

7.1 Opprettholde hensynssone bevaring

Ydstebøhavn inngår i reguleringsplan for Ydstebøhavn. Store deler av Ydstebøhavn er i planen regulert til hensynssone bevaring. Disse hensynssonene er underlagt egne bestemmelser og retningslinjer.

Formålene med hensynssonene i reguleringsplanen for Ydstebøhavn er å:

- sikre en harmonisk videreutvikling av det tette bygningsmiljøet i Ydstebøhavn
- sikre bevaring av verneverdige enkelthus og bygningsmiljøer
- legge til rette for ny bruk av verneverdige bygninger
- sette rammer for tilpasning av ny boligbebyggelse

Ydstebøhavn er også lagt inn og vernet som tett trehusmiljø av Riksantikvaren. Området som Riksantikvaren har tatt inn i Ydstebøhavn er noe større enn det som er regulert i reguleringsplanen for Ydstebøhavn. I gjeldende kommuneplan er bebyggelsen som ligger innenfor naustrekken i Ydstebøhavn satt av til områder for fremtidig vern. Dette må ivaretas når planen for Ydstebøhavn revideres.

7.2 Utbedring og opprusting av Gamlekaien

Temaplanen beskriver Ydstebøhavn som et sted som er bygd opp og orientert rundt havna. Gamlekaien er fortsatt et knutepunkt for besøkende som kommer til Kvitsøy med båt, men er også en møteplass for fastboende.

I arbeidet med å utvikle havneområdet videre må det være et mål å ivareta interessene både til innbyggere og gjester/besøkende. I tider med mye besøk, spesielt om sommeren, skal også de fastboende oppleve glede over og lyst til å legge turen ned til Gamlekaien. Et godt sted for lokalbefolkningen er oftest også et godt sted for de som kommer på besøk.

Kaiområdet bør utbedres og vitaliseres som knutepunkt og spennende møteplass. For å oppnå dette foreslås at det igangsettes arbeid for å oppgradere området. Prioriterte tiltak bør være å fornye tredekke og bygningsmasse og legge bedre til rette for strøm- og vannforsyning. Det bør utredes om og hvordan man kan bevare pakkhuset som historisk bygning og benytte bygningspotensialet til servicefunksjoner, turistinformasjon og kafe. Alle planer og tiltak må ses i sammenheng med forslag i framlagt kulturminneplan.

7.3 Kultursentrum Grøningen

Hummermuseet er hjertet i Kultursentrum Grøningen i den ene enden av Ydstebøhavn. Gjennom «2015: Rapport Kultursentrum Grøningen» er det lagt føringer for videre bruk og utvikling av området. Innhold og forslag i rapporten må stå sentralt og legges til grunn som viktig premiss i oppfølgingen av denne temaplanen.

I det videre arbeidet med å videreutvikle Hummermuseet må det være et mål å kombinere museums- og kulturhusfunksjonene og vitalisere senteret som møteplass for både fastboende og besøkende. Aktiviteten i og rundt bygget må fortsatt baseres på stor frivillig innsats. Videreutvikling av Fiskemottaket står sentralt, og Grøningenrapporten fremhever mulighetene for restaurantdrift. Det skal jobbes videre med utvikling av utstillinger, formidling av hummerbestandsarbeid knyttet til klekkeriet og hummerfredningsområdet og fremtidig organisering av driften.

Planene for trafikkregulering i Ydstebøhavn må sees i sammenheng med videreutvikling av Grøningen. Iverksetting av konkrete tiltak mellom parkeringsplassen ved inngangsporten til Ydstebøhavn og Grøningen skal sikre en sammenhengende og trygg vei å spasere ut til Hummermuseet.

7.4 Aktiviteter uten åpningstid

Under denne overskriften omtales tiltak som skal være tilgjengelige for fastboende og besøkende til enhver tid, dvs uten bestemte åpningstider.

a. Minnesmerke

Historielaget på Kvitsøy har fremmet forslag om et minnesmerke, «Tatt av havet», for å minnes alle som har omkommet på eller ved sjøen. Prosjektet er tenkt som en kunstinstallasjon i offentlig rom. Skisse til forprosjekt for å belyse og utrede bakgrunn, plassering og økonomi vil bli lagt fram for politisk behandling.

Planene om et slikt minnesmerke bør stå sentralt i arbeidet med å følge opp denne temaplanen. Det vil kunne bli en attraksjon i Ydstebøhavn, for både fastboende og besøkende. Installasjonen vil være et blikkfang og stoppested som formidler viktig kulturhistorie om livet i et kystsamfunn som Kvitsøy. Aktuell lokalisering kan for eksempel være utenfor hummermuseet eller på moloen vest.

b. Tursti moloen vest

Turstier er eksempel på aktivitet uten åpningstid som skaper «rom» og treffpunkter mellom folk og er naturlige besøksmål for både innbyggere og besøkende. Turstien vest har sitt start- og slutt punkt i Ydstebøhavn. Moloen på Ydstebø, som ble oppgradert etter at en vinterstorm tok den, er viktig for selve havnebassenget, men er også et besøksmål som vil bety en viss forlengelse av havneområdet. Fra moloen får folk både fantastisk utsikt rett vest i havet og blikk inn mot selve Ydstebøhavn. Prioritering av arbeid for å tilrettelegge moloen som del av tursti vest må være et tiltak som diskuteres og gjennomføres i samråd og samarbeid med grunneierne.

c. Beplantnings- og belyningsplan

For å oppnå en estetisk foredling av sentrum bør det lages en overordnet plan for større eller mindre vegetasjonsområder i randsoner mellom landbruksareal og boligeiendommer. Eksempel på dette er gatebruksplanens forslag om fortau med vegetasjon langs Ydstebøveien like før en kommer til Grøningen.

Vegetasjon i tilknytning til selve sentrum vil oppleves som en estetisk kontrast til det nakne landskapet rundt og gi bebyggelsen en sterkere forankring i landskapet. Grønne områder kan være med på å myke opp inntrykket som skapes av flere ødslige asfalterte områder langs veien gjennom Ydstebøhavn og nede ved kaien.

Det bør videre arbeides med en helhetlig belyningsstrategi for sentrumsområdet. Gjennom bevisst bruk av belyningstiltak kan man rydde visuelt, forklare steders struktur, skape trygge og oversiktlige uterom og trekke oppmerksomhet til områder og punkter av interesse. Det overordnede målet bør være å bidra til å skape et tydelig gatenettverk for fotgjengere og myke trafikanter, forsterke møteplassene og understreke Ydstebøhavns særegne kvaliteter.

Både planer for vegetasjon og belysning må vurderes i sammenheng med vedtatt gatebruksplan for Ydstebøhavn.

d. P-plasser og park/møteplass

I arbeidet med å følge opp temaplanen bør de trafikale knutepunktene i Ydstebøhavn vies stor oppmerksomhet. For å skape møtesteder som ikke tar mest hensyn til svingradius for biler, foreslås konkrete og enkle tiltak som gjøre det både trygt og trivelig for folk å møtes og gjerne slå seg ned for en prat.

Et viktig mål i arbeidet for å følge opp temaplanen bør være at både fastboende og besøkende som hovedregel skal oppleve Ydstebøhavn til fots. Derfor skal det legges vekt på veksling mellom smale partier og åpnere plasser med glimt utover havna. Det som finnes av grøntstruktur i sentrum må bevares, og helst styrkes. Konkret foreslås en vurdering av hvorvidt hagen foran Kombisenteret kan gjøres mer åpen og inviterende. Videre foreslås igangsatt et arbeid for å se på hvordan eksisterende parkeringsplasser i Ydstebøhavn kan forskjønnes, samt hvordan eksisterende p-plass til den gamle butikken kan utnyttes til både parkeringsformål og etablering av park/møteplass/lekeplass.

e. Skilting og turistinformasjon

Som ledd i arbeid med temaplanen foreslås et prosjekt for å utrede utforming av skilt og turistinformasjon med et visuelt formspråk basert på Kvitsøys identitet. Skilting skal gi

mening til publikum og vise hva som er tilgjengelig av fasiliteter, og hvor man kan finne det man ønsker å se og oppleve. Målet bør være stiliserte og forenklede skilt hvor alle overflødige detaljer er tatt bort. Man bør velge et felles formspråk som bidrar til at det skapes en visuell identitet som går igjen på alle skilt.

Konkret bør det settes opp infoskilt ved innfartsparkeringen til Ydstebøhavn, Gamlekaien, Grøningen og ev. i tilknytning til torget ved butikken. Prosjektet «Sonus Venti», vindens utømmelige kraft, bør fortsatt vurderes som et mulig prosjekt å jobbe videre med.

f. Kunst i det offentlige rom

God kunst i det offentlige rom tilfører et sted spesielle kvaliteter, vekker interesse og kan skape naturlig aktivitet. Det foreslås at Kvitsøy kommune utarbeider retningslinjer for kunst i offentlige rom, herunder sikrer faglig vurdering knyttet til utvelgelse er kunstverk/-installasjoner. Det vises i denne sammenheng til de to prosjektene som allerede er under planlegging, «Tatt av havet» og «Sonus Venti».

g. Et mer lunt torg?

Butikken og torget utenfor er en naturlig møteplass i Ydstebøhavn. I planprosessen er det kommet innspill om at torget kan til tider være nokså vindutsatt og oppleves trekkfullt. Det bør derfor vurderes om og hvordan man gjennom små konkrete tiltak kan gjøre torget lunere og bidra til at det blir brukt mer som en sentral og trivelig møteplass.

7.5 Gamlebutikken og biblioteket

Gamlebutikken i Ydstebøhavn har lokaler i 1.etasje som vil egne seg utmerket til næringsrettet aktivitet eller ev. offentlig tilbud som bibliotek. Å få aktivitet inn i slike lokaler vil berike sentrum.

I et noe lengre tidsperspektiv kan Kombisenteret sannsynligvis mangle nok sykehjemsrom. Ombygging av biblioteket til denne funksjonen er allerede vurdert. Dersom biblioteket må flyttes, vil Gamlebutikken med sin plassering midt i Ydstebøhavn være en strategisk og god lokalisering. Bibliotek får i økende grad en sentral rolle som møtested i et lokalsamfunn, og en ev. lokalisering som her antydnet vil også bidra til å binde sentrum bedre sammen fra Melinggården til Grøningen.

Siden Gamlebutikken er i privat eie, kan videre oppfølging av tiltak som berører bygget ikke realiseres uten at det igangsettes nærmere dialog med eier om fremtidig bruk av bygget.

7.6 Parkering og trafikkregulering ved kommunehuset - «inngangen» til Ydstebøhavn

Kvitsøy kommune har vært opptatt av trafikksikkerhet i og rundt Ydstebøhavn.

Trafikkutfordringene må prioriteres enda høyere i forbindelse med gjennomføringen av Rogfast, som vil gi betydelig økt trafikkmengde. Såkalt «fremmedkjøring» som følge av økning av antall dagsbesøkende og turisme vil sannsynligvis by på de største utfordringene.

Kvitsøy har per i dag liten parkeringskapasitet; både innbyggere og besøkende må i stor grad parkere langs veiene. I Ydstebøhavn, hvor bebyggelsen ble oppført i en tid med lite behov for

parkering ved husene, er dette en utfordring. Konsekvensene er blant annet dårlig fremkommelighet for utrykningskjøretøy og andre større kjøretøy, samt trafikksikkerhetsulempen i enkelte områder.

Knutepunkt og innfartsparkering må prioriteres i arbeidet med å følge opp temaplanen. Dagens lokale veisystem takler trafikkmengden i dag, men på ingen måte en sterk økning av trafikken. En ev. utvidelse av veiene i og rundt Ydstebøhavn vil hverken være mulig eller ønskelig. For å oppnå temaplanens visjon og mål synes det derfor å være stor enighet om at det må iverksettes tiltak for å begrense biltrafikken i sentrumsområdet.

Konkret foreslås at Ydstebøhavn bør stenges for allmenn biltrafikk. Den tette og sjønære strukturen og den idylliske bebyggelsen er stedets største attraksjon for de som kommer som besøkende. Det bør derfor etableres en større parkeringsplass før krysset ved kommunehuset. Bare ved å begrense mulighetene for bilkjøring til de som er fastboende, samt varetransport og utrykningskjøretøy, vil man kunne møte de utfordringene som den økte trafikken vil medføre.

Det vil være nødvendig å markere adkomsten inn til Ydstebøhavn sentrum tydelig, som en portal eller inngangssone. Som del av et samlet opplegg må det, i samarbeid med Statens Veivesen, utarbeides en god skiltplan. Et opplegg med innfartsparkering og begrensninger av biltrafikken vil også kunne skape grunnlag for lokalbuss, sykkelutleie etc.

8. OPPFØLGING, UTFORDRINGER OG MULIGHETER

Innledningsvis er det presisert at arbeidet med temaplanen inngår som del av kommunens helhetlige prosess med å rullere kommuneplanen og legge hovedføringer for samfunnsutviklingen på Kvitsøy frem mot 2030. Planen vil ikke ha bindende juridisk virkning, men skal sammen med de andre temaplanene og utredningene som utarbeides i løpet av prosessen, være et viktig underlags- og premissdokument for kommuneplanens samfunns- og arealdel.

8.1 Oppfølging

Temaplanen vil etter førstegangsbehandling i formannskapet bli lagt ut til lokal høring, slik at innbyggerne får en mulighet til å komme med merknader og innspill. Den endelige politiske behandlingen vil bli i kommunestyret.

Den forpliktende oppfølgingen av alle kommunale planer skjer gjennom kommunestyrets årlige behandling av årsbudsjett og handlingsprogram med prioriteringer for de kommende fire år. Føringer og forslag i temaplanen «Ydstebøhavn – sentrum med sjel» vil dermed inngå som del av vurderingene/diskusjonene i disse prosessene.

8.2 utfordringer og muligheter

Det er kommunestyret, på vegne av innbyggerne på Kvitsøy, som har eierskap til alle vedtatte politiske planer. Samtidig er det viktig å minne om at kommunen alltid må forholde seg til premisser, forutsetninger og utfordringer som man ikke har kontroll med, og som i praksis avgrensner handlingsrom og reelle muligheter til å realisere alle mål og i det tempo man kunne ønske.

Ingen som kommer til Ydstebøhavn kan unngå å bli fasinert av stedets sjarm og «sjel», og de fleste vil være enig i at stedet har et unikt utviklingspotensial – både med tanke på bosettings-, bedrifts- og besøksattraktivitet. Å lykkes med langsiktig og målrettet arbeid med å utnytte potensialet byr samtidig på en rekke utfordringer:

- Det er per i dag umulig å forutse hvordan Rogfast vil komme til å endre Kvitsøysamfunnet. Noe vil bestemmes av de politiske prioriteringer som gjøres lokalt. Mye vil imidlertid også avhenge av nasjonale utviklingstrekk og situasjonen på for eksempel arbeids- og boligmarkedet i regionen.
- Kvitsøy vil uansett forbli et lite kystsamfunn med få innbyggere og dermed også begrenset økonomisk muskelkraft og kompetanse å spille på. Større investeringer og satsinger vil være avhengig av samarbeid med og bistand fra eksterne instanser: andre offentlige aktører, private kulturinstitusjoner, næringslivet etc.
- Det er sannsynlig å forvente økt konkurranse kommunene imellom om å tiltrekke seg nye innbyggere i årene fremover. Rogfast vil sannsynligvis gjøre Kvitsøy til en enda mer typisk pendlerkommune. I bompengerperioden vil pendlere som bruker egen bil til og fra jobb på fastlandet, måtte betale betydelig mer enn i dag. Det offentlige kommunikasjonsstilbudet er ikke avklart.
- Kvitsøy er med sine kvaliteter og særtrekk et unikt og på samme tid sårbart kystsamfunn. Innbyggernes sterke poengtering av vilje til å *bevare* og sikre lokalsamfunnet *bærekraft* er en erkjennelse av det. I arbeid med visjonære planer for fremtidig utvikling vil man stå

overfor og ta stilling til spenningsfylte dilemma og kryssende interesser og konflikter. Sårbarhet i spenningsfeltet mellom vekst og utbygging versus kulturminne- og landskapsvern, samt avveining mellom vilkårene for fritidsbebyggelse og boplikt, er blant de mest konkrete og reelle utfordringene.

- Flere av de foreslåtte tiltakene i temaplanen berører privat grunn og forutsetter tett dialog og forståelse med private grunneiere for å kunne realiseres. Enkelte foreslåtte tiltak kan også berøre overlappende formålsområder og utløse krav til nye utredninger.

En nøkkelforutsetning for å realisere føringer, mål og tiltak i temaplanen er målrettet innsats og forpliktende samarbeid mellom det offentlige og private aktører. Men kan aldri oppnå ambisjonene om videreutvikling av Ydstebøhavn som «sentrum med sjel» ene og alene gjennom politiske vedtak og prioriteringer. Levende steder skapes av folk som er opptatt av delta i et langsiktig arbeid med å bygge lokalsamfunnet, fremfor alt ildsjeler som yter frivillig innsats gjennom velforeninger, frivillige organisasjoner og lokalpolitiske instanser.

Historielag, venneforeninger etc. vil derfor fortsatt være en helt nødvendig forutsetning for å lykkes med å oppfylle visjon og mål i denne temaplanen. Nettopp verdien av den brede folkelige deltakelsen på Kvitsøy trekkes fram som en lokal utviklingskraft i kommunens nominasjonsdokument for Årets sted i 2014:

«Fellesskapet er stort og alle deltar for å bidra til øyas beste. Som nevnt ovenfor gjelder det i forhold til frivillig arbeid, men også det å se hverandre, naboer som trenger litt ekstra hjelp, en snømåking av en trapp, en hyggelig prat på butikken, en ekstra kaffekopp på sjøhuset hos pensjonisten, et besøk med hjelp til betaling av regninger, kake på en bursdag, hjelp til et festlig lag, kjøring til ferja og henting på ferja. Folk bryr seg om hverandre. Og innbyggerne bryr seg om samfunnet de lever i, og opplever påvirkningskraft i forhold til det samfunnet en bygger sammen. ... Medvirkningen er stor, i alt fra små til store prosjekter, om det er kommune eller frivillige lag som står for det. Identiteten innbyggerne har fra øya er tydelig og det er stolte innbyggere som kjenner ringvirkningen av å være en plass med stor myndighet, og som også i dag kjenner på gode prosjekter og omtale.»